

NESTERENKO BORISSINA "ESTONIA" JUUBELIETENDUSEL

"Helsingin Sanomat", 22.X 81

Kui Jevgeni Nesterenko Helsingi muusikapidustustel esitas vene romansse, tuli peaaegu iga kuulaja mõttele, et seda kaasaja bassi-kuningat tuleks kindlasti kuulda Boriss Godunovi osas. Niisuguse võimaluse said parkümmend soome asjatundjat Tallinnas, tulles siia vaatama spetsiaalselt seda etendust. Kuigi "Estonia" juubeli ajal oli võimalik näha muudki huvitavat, jäi tippu too ehtsaim vene ooper, nimiosas kodumaine esibass.

Olles kuulnud Nesterenkot Helsingis laulmas kontserti, mis oli tulvil kurbust ja armuigatsust, oli raske teda ette kujutada Boriss Godunovi taolise julma türannina. Ja Nesterenko Boriss erinebki tava-pärasest: kuigi ta südametunnistusel lasub raske kuritegu, oleks ta justkui teinud vaherahu südametunnistusega ja temast kiirgab headust ning armastustki. Hullumisstseen muidugi vapustab publikut, aga mitte külmavärinateni. Ka surmastseenis ei ületa ta "hea tooni" piire. Need on muidugi vaid rolli välised piirdepunktid, kuid kõnelevad selget keelt Nesterenko mahedast joonest, mis harmoneerub tema laulmisstiili-ga. Nesterenkol on hele, tämbilt baritonaalne bass, milles pole eriti palju "terast" ega kumisevat "tünnikõla". Ta laulab kergelt häält tpetades, seda põrmugi pressimata, ja saavutab silitava ühtlase joone. Heledus ei tähenda aga, nagu puuduks häälevarudest vajalikul hetkel jõulisus ja sisukus. Pole põhjust püüda detailselt edasi anda Nesterenko äärmiselt põhjendatud osakäsitlust, ta on vaieldamatult valitseja kogu lava üle.

Võimu publiku üle võiks veelgi suurendada niisuguse lavastusvõt-tega: kui Borissile ilmub Dmitri helendav astraalkeha, võiks see praeguse lavanurga asemel ilmuda kuskil saali tagaosas. Sellega jääks Borissile võimalus publikut oma miimika ja pilguga hüpnootiseerida.

KÕRGETASEMELISED ROLLITÖÖD

"Suur Boriss" innustas kogu teatrit kõrgetasemeliseks etenduseks. Kuigi peale eelmist kevadet polnud ooperit kordagi mängitud, suutis Eri Klas muuta löögivalmiks kogu mänguaparaadi. Teatri orkester män-gis paremini kui ühelgi minu kuulnud etendusel ja paljudes peaosades

oli soomlastelegi hästi tuntud kõrge tasemega lauljaid: Teo Maiste toreda Varlaamina, "basside prints" Mati Palm sisuka Pimenina, Kalju Karask kavala mao Šuiski osas, Leili Tammel täisverelise kõrtsiemandana ja Rostislav Gurjev südantlõhestava Nõdrameelsena. Muudes osades oli tagasihoidlikumaidki lauljaid, kuid ikkagi sellel tasemel, mis sobib juubeldava "Estonia" kunstnikele.

MILLINE OLEKS PARIM VERSIOON?

Päris sama ei saa öelda koori kohta, kes on Borissi kõrval teine peasaline. Kõigepealt on koor liiga väike, et selle kõla saaks olla ühtlane ja kajastada rahva häält. Arne Miku muidu kõigiti oskuslik režii oleks just koori osas nõudnud veelgi otsustavamast vastandamisest, veelgi jäägitumast alistumist tsaarile. Tugeva mulje jättis Nõdrameelse stseeni algus, kus Boriss astub läbi haledasti leiba anuva ~~rahu~~ rahvahulga. /.../

Tuleb mainida, et Tallinnas kasutatakse nn. alg-Borissi, Mussorgski algversiooni aastast 1869. Selle eeliseks hilisemate seadete ees on lühidus ja lõvvus: sellest variandist puuduvad nn. Poola pilt ja lõppstseen, kus Vale-Dmitri saabub Moskvasse. (Veel huvitavam oleks eri orkestratsioonide, s.t. Mussorgski oma mõlema seade ja Rimski-Korsakovi töötluse kõrvutamise, mis aga ei mahu käesolevasse artiklisse.)

Paratamatult tuleb eesti keelt väheoskavale soomlasele pähe järgmine võrdlus: kujutleme, et räägid mistahes võõrkeelt, omades puudulikku sõnavara; ja sinu kõrval on seda keelt emakeelena kõnelev arukas ja sõnavalmis inimene, kes poolelt sõnalt aimab sinu mõttealget ja sõnastab selle erakordse selgusega - eks sellises olukorras tule pakutud abi tänuga vastu võtta.

Samuti usun, et Mussorgski oleks heaks kiitnud Šostakovitši abi, kui see helilooja, kes oli nii sisse elanud Mussorgski hinge, oleks saanud ajas tagasi astuda ja seista tema kirjutuslaua ääres. Šostakovitšil on nimelt kahtlemata õigus väites, et Mussorgski orkestratsioon on kohati sobimatu ja kohmakas, ja ta parandas seda, kuna nägi selgesti, mida Mussorgski oli tahtnud öelda. Hea kavatsus kannab ka Rimski-Korsakovi töötlust, kuid tema oli täidetud teise aja vaimust, romantik, kes kindlasti tegelikult ei tajunud Mussorgski südameselõikavat traagilisust sel määral kui oma elus nii palju kannatanud Šostakovitš.

"Borissi" tuleks siis esitada emmas-kummas algvariandis (nagu Tallinnas) või ~~xi~~Šostakovitši poolt pieteeditundega tehtud töötluses, mitte mingil juhul aga Rimski-Korsakovi karamellimaitsega romantilises seades, nii nagu seda teeb Moskva Suur Oper aastakümnete

pikkuste traditsioonide tõttu.

"BORISS" UUESTI SAVONLINNNA!

Tahtmatult meenub ka Savonlinna Boriss. Ka Savonlinnas on kasutusel nn. Lammi versioon, mis järgib võimalikult täpselt Mussorgski oma teist varianti, ja seal on tänu Jack Witika lavastusele õnnestunud tuua rahvas esile teise peategelasena paremini kui kuskil mujal minu nähtud lavastustes. Tulekski põhjalikult kaaluda, mida jätta Savonlinna repertuaari ja mida uuesti lavale tuua. Peale "Borissi" tulevad meelde Merikanto "Juha" (üks Matti Lehtise parimaid rolle). Ka "Boriss" väärisk~~smm~~ surnust ülestõusmist 1983. aastal, mil loodetavasti teostub Rolf Gothoni kavatsus tuua Nesterenko õpetajaks Muusikapäevade vene romansi kursustele.

Mis oleks siis parem, kui Borissi laulaks kolm suurepärast osatäitjat - lisaks Nesterenkole meie oma maailmaklassi bassid Martti Talvela ja Matti Salminen? Sellest ei sünniks mingit võistulaulu ega sportlike saavutuste võrdlemist, aga publikul oleks huvitav ja õpetlik võimalus näha, kuidas tõlgitsevad kolm suurt lauljat tolle nurjatu valitseja olemust.